

2025

TÄHENDUSTE JA MÕISTETE SEOSTAMINE

**Narratiivse pädevuse arendamine
Eesti venekeelsete noorte seas**

DMITRI TEPERIK

ARTUR AUKON

JULIA RODINA

**Tähenduste ja mõistete seostamine:
narratiivse pädevuse arendamine
Eesti venekeelsete noorte seas**

Dmitri Teperik, Julia Rodina, Artur Aukon

Tallinn / Ida-Viru

2025

Autorid:

Dmitri Teperik www.linkedin.com/in/dmitri-teperik

Julia Rodina www.linkedin.com/in/julia-rodina-5b74379a

Artur Aukon www.linkedin.com/in/artur-aukon-84245883

Väljaandes avaldatud seisukohad kajastavad autorite vaateid ega esinda ühegi organisatsiooni ametlikku seisukohta.

ISBN 978-9908-9709-2-9 (pdf)

© 2025 Riigikaitse ja Julgeoleku Teadmiskeskus | kaitsen.ee

SISUKORD

Sissejuhatus	4
Metoodika	6
Geopoliitika ja julgeolek	8
Meediapädevus	10
Haridus	12
Rahvustevahelised suhted ja keeled	13
Sotsiaalmajanduslik olukord	15
Energeetika ja ökoloogia	18
Kohalikud valimised 2025	20
Kokkuvõte	21
Soovitused	25

SISSEJUHATUS

Hoolimata pikaajalistest (ja üldiselt üsna tulemuslikest) pingutustest lõimumise vallas, jäävad Eesti venekeelsed noored üheks informatsiooniliselt haavatavamaks rühmaks ühiskonnas – osalt seetõttu, et nende infotarbimine (sealhulgas sisu, harjumused ja mustrid) erineb eestikeelsete eakaaslaste omast.¹ Lisaks levinud sotsiaaltõrjumustele ja teistele meediakanalitele kujunevad nende sotsiaalpoliitilised vaated veel mitmesuguste tegurite koosmõjul – sealhulgas kodused jutuajamised ja põlvkonnavahelised perekondlikud väärtused, suhted koolis, osalemine mitmesugustes huvitegevustes ning vaba aja veetmine sõpradega, kes sageli räägivad sedasama vene keelt.

Uuringud näitavad, et venekeelse ja eestikeelse noorsoo infokeskkonnad on erinevad ning Venemaa Ukraina-vastase sõja kontekst on süvendanud lõhet meedia ja noore jälgijaskonna vahel veelgi.² Selle tulemusena võib väita, et Eesti venekeelsed noored on jätkuvalt teatud infosulus ja võivad seega olla vastuvõtlikumad manipulatsioonidele, vääruskumustele ja vandenõuteooriatele. See omakorda muudab nad haavatavamaks pahatahtlike valeinfokampaaniate suhtes, mida välismaisel ja/või kohalikul tasandil õhutatakse või korraldatakse.³

Arvestades Venemaa jätkuvat agressiivset sõda Ukraina vastu, Eesti märkimisväärset toetust Ukrainale ning samuti suurt hulka Ukraina põgenikke riigis, muutuvad eri etnolingvistiliste rühmade vahelised suhted Eestis iseäranis tundlikuks ja omavad olulist tähtsust riigi sisejulgeoleku mõistes. Erilist tähelepanu tuleb pöörata Kirde-Eesti piirkonnale – Ida-Viru maakonnale, mille elanikkonnast üle 80% moodustavad venekeelsed elanikud, kes seisavad silmitsi mitmete sotsiaalmajanduslike probleemidega, mis on seotud tööstusjärgse ülemineku, haridusreformi, suure tööpuuduse ja kiire kohanemisega uues reaalsuses.⁴

¹Kultuuriministeerium & Kantar Emor. (2024). *Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2023: aruanne*. www.kul.ee/sites/default/files/documents/2024-04/EIM%202023%20aruanne.pdf

²Vihalemm, T. & Vunš, M. (2024). *Media engagement during Russia's war against Ukraine: reflections of young Russian-speaking Estonians and media professionals*. *MedieKultur: Journal of media and communication research*. <https://doi.org/10.7146/mk.v40i77.141601>

³Kremez, M. (2023). *Estonia's Russian-speaking audience's media attitudes, preferences and susceptibility to the spread of fake news and information disorder in media outlets*. *Central European Journal of Communication*, 16(1), 2. [https://doi.org/10.51480/1899-5101.16.1\(33\).2](https://doi.org/10.51480/1899-5101.16.1(33).2)

⁴Teperik, D. et al. (2024). *Rohepööre ja/või õiglase pööre? Ida-Viru väljakutsed ja võimalused*. ISBN 978-9949-7355-8-7. Riigikaitse ja julgeoleku teadmiskeskus. https://kaitsen.ee/wp-content/uploads/2024/06/Ida-Viru_report-EST_final.pdf

Seega, arvestades oleviku ja tuleviku väljakutseid, nõuab venekeelse noorsoo arvamuste ja seisukohtade uurimine ning nendega arvestamine antud piirkonnas erilist, turvalist ja inimkeskset lähenemist. See on vajalik, et ennetada võimalikke konflikte, mis on põhjustatud puudulikust kommunikatsioonist, väärarusaamadest ja stereotüüpidest, mida kujundab valeinfo. Teisisõnu aitab **narratiivse pädevuse** arendamine noorte seas tugevdada riiklikku julgeolekut, luues tugeva aluse keeruliste teemade teadlikumaks tajumiseks ja vähendades emotsionaalsete reaktsioonide mõju.

Kuna vananenud strateegiad valeinfo paljastamiseks ja müütide kummutamiseks enam ei toimi, võimaldab **kognitiivse immuunsuse** arendamine noortel ette näha ja vastu seista manipuleerivatele narratiividele juba enne, kui need teadvuses kinnistuvad. Selline lähenemine näib olevat tõhus ja ennetav meetod.⁵

Pealegi saab noore põlvkonna vaateid analüüsides teha sihipärasemat tööd, et vähendada nii eestivene noorte kui ka Ida-Viru maakonna stigmatiseerimist. Seeläbi kiirenevad lõimumisprotsessid ühiskonnas ja suureneb Eesti riigi säilenõtkus.

⁵van der Linden, S. (2023). *Foolproof: Why we fall for misinformation and how to build immunity*. HarperCollins.

METOODIKA

Tuginedes varasemale kogemusele kodanikuhariduse ja -algatuse õpetamise ja arendamise vallas, on Riigikaitse ja julgeoleku teadmiskeskuse ekspertide meeskond välja töötanud originaalse õppemetoodika, mis on kohandatud etnolingvistilistest vähemustest pärit noorte jaoks sotsiaalselt ja informatsiooniliselt haavatavas Ida-Viru piirkonnas. Metoodika aluseks on **narratiivne pädevus**, mis hõlmab meediatarbimise, infoturbe, kognitiivsete moonutuste ning ka sotsiaalpsühholoogiliste protsesside elemente, nagu usaldus, ühtekuuluvustunne, identiteet ja väärtuste tajumine.

Peamine idee ei seisne selles, kuidas valeinfot lihtsal viisil ümber lükata (mis tänapäeva tingimustes osutub vähetulemuslikuks), vaid noorte hoiakute kujundamises ja oskuste arendamises, mis võimaldab kognitiivseid haavatavusi eelnevalt ära tunda ja neid neutraliseerida.

2024. aasta jooksul viidi Ida-Viru maakonnas läbi 10 interaktiivset seminari, milles osales 270 Narva, Sillamäe, Jõhvi, Kohtla-Järve ja Kiviõli linna kooliõpilast vanuses 15–18 aastat. Osalemine oli noortele vabatahtlik ja kooskõlastatud õppeasutuste juhtkondadega. Seminarisari toimus projekti „Õigus tõele“ raames, mis viidi ellu fondi *Open Information Partnership* ning Ameerika Ühendriikide ja Madalmaade saatkondade toetusel.⁶

Iga seminar kestis umbes viis tundi, mille jooksul vaheldusid loenguplokid, interaktiivsed ülesanded, mängud, individuaalsed küsitlused, rühmatööd ja -arutelud. Seminarid keskendusid päevakajalistele küsimustele, mis on piirkonna venekeelse noorsoo silmis olulised. Iga kohtumise tulemusena kujunes üldistatud pilt osalejate arvamustest, veendumustest ja ettekujutustest koos kõige elujõulisemate müütide ja väärarusaamade analüüsiga.

Kuna seminarisari toimus kahes etapis – 2024. aasta alguses ja teisel poolel –, täheldati ka mõningaid muutusi info vastuvõtus kooliõpilaste hulgas. Lisaks hindasid eksperdid, kuivõrd on noorte vaated vastavuses narratiivse pädevuse ning meedia-

⁶Käesolevas publikatsioonis väljendatud arvamused ja seisukohad on üksnes autorite omad ega kajasta ühegi asutuse ega organisatsiooni ametlikku seisukohta.

ja infovastupidavusega, ning määratlesid probleemseid valdkondi, mis vajavad edasist uurimist ja avalikku tähelepanu.

Rohkem kui 20 koolinoorte tõstatatud teema hulgast toodi esile seitse peamist: geopoliitika ja julgeolek, meediapädevus, haridus, keel ja rahvustevahelised suhted, sotsiaalmajanduslik olukord, energeetika ja ökoloogia, aga ka 2025. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimised.

Oluline on rõhutada, et analüüsi ei tehtud klassikalise sotsioloogilise paradigma raames, vaid etnokultuurilise narratiivse lähenemise seisukohast. See võimaldas kirjeldada sotsiaal-psühholoogilisi ilminguid ning tuvastada väärtushoiakuid, emotsionaalseid reaktsioone ja mõttemustreid, mis on iseloomulikud Ida-Viru venekeelsele noorsoole, samuti mõista paremini tegelikkuse tajumise viise ja põhjuseid, miks teatud arusaamad noorte seas levivad.

GEOPOLIITIKA JA JULGEOLEK

Venemaa jätkuva sõja tingimustes Ukraina vastu ning Ida-Viru maakonna geograafilise läheduse tõttu Vene piirile puutuvad antud piirkonna noored pidevalt kokku geopoliitikat käsitleva infoga. Kuigi logistilisest vaatenurgast on piirkonnast saanud omamoodi tupik, ollakse endiselt idanaabri vaimse ja kultuurilise mõju all, mis küll õnneks järk-järgult nõrgeneb.

Sõjateema aruteluga kaasnes rohkesti emotsionaalseid ja väärtusaspekte, sest paljudel piirkonna elanikel on sugulussidemed ja sõprussuhted nii Venemaal kui ka Ukrainas elavate inimestega. Lisaks on märkimisväärne osa Ida-Viru noori alates 2022. aastast olnud isiklikus kontaktis Ukraina põgenikega, mis on soodustanud sõjalise agressiooni traagiliste tagajärgede vahetumat tajumist.

Sõja kui sellise hukkamõist oli täheldatav kõigi kooliõpilaste seas, sõltumata elukohast ja vanusest. Enamik noori rääkis kaastundest Ukraina ja tema rahva vastu. Mõnes rühmas oli osalejaid, kes ei avaldanud selget toetust kummalegi poolele – kas üldise apoliitilisuse tõttu või põhjusel, et neid huvitab eeskätt Eesti ja oma piirkonna saatus. Samuti mainiti näiteid, kus ei usaldatud kumbagi konfliktipoolt. Sealjuures võib hoolimata teema tundlikkusest üsna kindlalt väita, et Ida-Viru venekeelse noorsoo seas ei täheldatud sõja ega Venemaa agressiooni õigustamist. Veelgi enam, projektis osalenud Ukraina põgenikest kooliõpilased märkisid oma venekeelsete klassikaaslaste sooja ja kaastundlikku suhtumist.

Märkimisväärne on, et Ukraina põgenike teema tõi kaasa ka levinud müütide arutelu. Näiteks 2024. aasta alguses kõlas mitmes rühmas väiteid, et ukrainlastele pakutakse töökohti kohalike elanike arvelt või et Eesti aitab Ukrainat liialt aktiivselt. Seevastu 2024. aasta teises pooles kadusid sellised narratiivid peaaegu täielikult päevakorrast: nende asemele tulid kohalikud majandusteemad – maksutõusud, eelarveprobleemid ja muu sarnane.

Teine püsiv müüt, mis kõlas 2024. aasta alguses: Ukraina lapsi võetakse meelsamini vastu riigigümnaasiumidesse ja teistesse õppeasutustesse, neile luuakse eeliseid ja osutatakse erilist toetust. Kuid aasta lõpuks oli seegi narratiiv peaaegu kadunud.

Huvitav on, et mõnes rühmas osalenud Ukraina õpilased ilmutasid kõrgemat informeerituse taset: nad jälgisid poliitilisi uudiseid juba enne sõja algust, kasutades peamiselt TikTok'i ja Instagrami ning hiljem ka Telegrami. Mõned mainisid isegi kanaleid, mis on spetsialiseerunud poliitilisele analüüsile.

Muude geopoliitiliste teemade seas, mis Ida-Viru venekeelseid noori kõnetasid, paistis silma NATO lahinguvalmidus, USA presidendivalimised ja Hiina kasvav mõju. Eriti märgatav oli Ameerika Ühendriike puudutava valeinfo ja vandenõuteooriate hulk, mis tõenäoliselt viitab moonutatud teabe allikatele. Hiina kuvand oli noorte silmis üldiselt positiivne: räägiti töökusest, tehnoloogilisest arengust, korrast ja püüdlusest rahu poole. Seejuures ei maininud peaaegu keegi inimõiguste rikkumisi ega autoritaarset riigikorraldust. See viitab Hiina poolt loodud püsivatele infomüütidele, mida usub märkimisväärne osa Ida-Viru venekeelsetest noortest ja usutakse tõenäoliselt ka paljudes teistes kohtades.

Mis puudutab NATOt, siis jagunesid arvamused positiivsetest ja neutraalsetest kuni teravalt negatiivseteni. Mitmes mõtteavalduses kõlasid müüdid, et allianss olevat Venemaad agressioonile provotseerinud, et Balti riike kasutatakse vaid sõjapolügoonidena, et Lääne armeedel on madal lahingupotentsiaal ja nad ei suuda liitlasi kaitsta. Siiski avaldas umbes pool osalejatest NATO-le toetust, öeldes, et liitlasvägede kohalolek suurendab Eesti julgeolekut ja hoiab ära võimalikku agressiooni Venemaa poolt. Neil osalejatel oli enamasti isiklik kogemus suhtlemisel kaitsestruktuuride esindajatega: riigikaitsetunnid, programmi „Eesti riigikaitssjad“ suvelaagrid⁷, Kaitseliidu tegevused või Eesti kaitseväge ja NATO liitlaste korraldatud üritused.

⁷ Eesti riigikaitssjad – Guards of Estonia – Стражи Эстонии, www.facebook.com/estonian.guards

MEEDIAPÄDEVUS

Meediapädevuse kursus on nüüdseks kaasatud paljude koolide õppekavasse, kuid projekti tulemused näitavad, et selle elluviimine toimub ebaühtlaselt. Seminaridel osalenute meediapädevuse tase varieerus märkimisväärselt. Õppeasutuste õpilased, kus meediateemadele pööratakse tähelepanu, viiakse ellu meediaprojekte ja töötavad motiveeritud õpetajad, ilmutasid suuremat vastupanuvõimet infokeskkonna riskidele.

Seejuures ei või alahinnata perekonna rolli. Paljud noored märkisid, et just vanematelt saadakse teavet, sealhulgas ka ebausaldusväärset. Niisugune tõsiasi kõneleb sellest, et täiskasvanud, kellel puudub piisav meediapädevus, edastavad tahtmatult aegunud teavet või eksitavaid narratiive. Paljudes aruteludes viitasid osalejad müütidele, mis olid pärit kodustest vestlustest, kuid samal ajal kinnitas enamik, et nad ise küsivad vanemate arvamust harva.

Kuigi gümnasistide seas leidis digiplatvormide ja isegi faktikontrolli tööriistade oskuslikke kasutajaid, olid sellised juhud pigem erandlikud. Enamikul osalejatest polnud struktureeritud teadmisi allikate usaldusväärsuse kriteeriumide kohta. Nad teadvustasid vajadust mõista, kes on sisu autor, mis on tema eesmärk ja kust see pärineb, kuid suutsid neid teadmisi harva praktikas rakendada.

Rühmatööde käigus viitasid osalejad sageli uudisteportaalidele kui tõeallikale, juurdlemata nende autentsuse üle. Tüüpiline reaktsioon oli näiteks: „*Sellises portaalis kirjutati, et see on olemas – järelikult nii ongi.*“ Eriti selgelt ilmnes see nooremate õpilaste seas, kellel meediapädevuse teemasid koolis ega kodus peaaegu ei arutata.

Küsimusele veebikeskkonna riskide kohta mainisid venekeelsed kooliõpilased kõige sagedamini: 1. internetipettusi, 2. poliitilisi manipulatsioone, 3. küberkiusamist. Kuni 63% osalejatest tunnistas, et on taoliste probleemidega sotsiaalvõrgustikes kokku puutunud. Osa keeldus vastamast, mis võib samuti viidata teema tundlikkusele.

Huvitavaks ja julgustavaks momendiks olid noorte jutustused sellest, kuidas nad püüdsid selgitada oma vanematele või vanavanematele, miks teatud sisu ei ole

usaldusväärne. Näiteks mainis üks osaleja, kuidas tema vanaema uskus tehisintellekti (TI) loodud videot „fantastiliste loomadega“. Tüdruk pidi vanaema pikalt veenma, et see ei ole tegelikkus. Teisel juhul rääkis üks osaleja videost „*Putini kõneles sõja peatsest lõpust*“, mis osutus TI poolt genereerituks. Teised sama grupi kooliõpilased tundsid võltsingu ära ja selgitasid, miks seda ei tasu uskuda. Tüdruk märkis: „*Ma olin väga üllatunud, nüüd hakkab sellistesse asjadesse tähelepanelikumalt suhtuma.*“

Peamisteks teabeallikateks venekeelsete teismeliste jaoks on endiselt:

- TikTok — kuni 56% osalejatest nimetas seda oma peamiseks allikaks;
- Telegram — kuni 38%;
- Instagram — umbes 17%.

YouTube'i, Discordi ja Facebooki mainiti märksa harvem. Seejuures tarbitakse teavet nendes kanalites peaaegu alati vene keeles. Eesti ja inglise keelt kasutatakse harvem – seda isegi Google'i otsingus, ChatGPT kasutamisel ja videosisu vaatamisel.

Positiivseks momendiks võib samas pidada osade noorte kalduvust arutada kahtlast sisu sugulaste või eakaaslastega. Siiski on see pigem erand kui reegel. Paljud osalejad ütlesid, et ei saa täielikult aru, kuivõrd meelelahutuslik või ärevust tekitav sisu (näiteks „*tapjaviirus*“, „*tapjavaktsiinid*“, „*maailmalõpp*“) võib osutada valeinfole. Kuigi üldiselt suhtuvad kooliõpilased sellistesse videotesse skeptiliselt, ei teadvusta paljud võimalikke riske. Näiteks ei näe osalejad alati, et vaktsineerimise kohta leviv valeinfo võib mõjutada inimeste tegelikku käitumist ja tervist.

HARIDUS

Haridusteema osutus enamiku aruteluseminaridel osalejate jaoks oluliseks ja muutus eriti päevakajaliseks 2024. aasta teisel poolel. See on seotud venekeelsete koolide üleminekuga eestikeelsele õppele, mis tekitas noortel hulga küsimusi, kahtlusi ja mitmete müütide levikut.

Kõige sagedamini kõlanud väide, mida kohtas praktiliselt kõigis rühmades, oli järgmine: *„Eestikeelsed gümnaasiumid ja kutsehariduskoolid ei taha venekeelseid lapsi vastu võtta.“* Seejuures õppis osa noortest ise eestikeelses koolis või kavatses sinna õppima minna, mis seadis sellise üldistuse kahtluse alla.

Üks müütidest, mis tekitas emotsionaalset reaktsiooni, oli järgmine: *„Valitsus arvab, et kui me läheme üle eestikeelsele õppele, hakkame automaatselt eesti keelt rääkima.“* Noored kurtsid keelekeskkonna puudumise üle väljaspool kooli ning töid välja vähesed reaalsed võimalused riigikeelt igapäevaelus praktiseerida. Seejuures lükkasid mõned osalejad otseselt ümber narratiivi *„keegi ei õpi eesti keelt“*, märkides, et nad õpivad keelt ning plaanivad jätkata õpinguid eestikeelses gümnaasiumis ja hiljem ka ülikoolis.

Kostis ka järgmine liialdus: *„Kõik koolid on juba täielikult üle läinud eestikeelsele õppele.“* Paljud noored märkisid, et üleminek toimub järk-järgult ja seejuures tuntakse puudust vastava kutseoskusega õpetajatest, kes suudaksid aineid eesti keeles hästi õpetada. Üldiselt muretsesid osalejad rohkem mitte niivõrd õppekeele muutuse, kuivõrd saadavate teadmiste kvaliteedi ja motivatsiooni languse pärast: *„Sunnitakse õppima eesti keeles ilma materjalide, toe ja mõistmiseta.“* Mõnes rühmas arutati ka sellist müüti: *„Vene koole hakati eestikeelsele õppele üle viima Ukraina sõja tõttu.“* Ainult vähesed osalejad teadsid, et otsus reformi kohta võeti vastu ammu enne 2022. aastat. See annab tunnistust kooliõpilaste alusteadmiste nappusest hariduspoliitika küsimustes. Seega iseloomustab Ida-Viru venekeelsete kooliõpilaste arusaama haridusreformist mitte ainult emotsionaalne värving, vaid ka usaldusväärse teabe nappus. Seejuures ilmutavad nad valmisolekut õppida, kuid tunnevad puudust reformi eesmärkide ja etappide mõistetavamast selgitamisest ning nii kooli kui ka riigi poolt kvaliteetse toe tagamisest.

RAHVUSTEVAHELISED SUHTED JA KEELED

Rahvustevaheliste suhete ja keelepoliitika teema ei tekitanud kooliõpilastel sugugi alati tormilist reaktsiooni – mõnes rühmas arutati seda vähem aktiivselt kui näiteks majandust või haridust. Mitmes arutelus muutus teema siiski emotsionaalselt laetuks, eriti kui mainiti süüdistusi nn „russofoobias“.

Paljud osalejad ütlesid, et on kuulnud kinnitust selle kohta, et *„Eestis kasvab russofoobia“*. Seejuures ei osanud noored enamasti selgitada, mida täpselt selle all mõeldakse, kes on väidete autor ja millele süüdistused tuginevad. Taoliste väidete peamisteks allikateks nimetasid nad täiskasvanuid (vanemaid, sugulasi) või sotsiaalmeediat.

Teine levinud müüt oli: *„Kõik Venemaa kodanikud saadetakse Eestist välja.“* Selle aktuaalsus langes kokku perioodiga, mil meedias ja sotsiaalvõrgustikes arutati aktiivselt üksikute Kremli-meelsete aktivistide (Vene Föderatsiooni kodanike) väljasaatmist või nende vabatahtlikku lahkumist. Siiski oskasid kooliõpilased harva nimetada konkreetseid nimesid või selgitada toimuva juriidilist konteksti.

Palju arusaamatusi puudutas ka keelekeskkonda. Näiteks väite *„Ida-Virumaal ei ole üldse eesti keelt“* lükkasid kooliõpilased ise ümber, selgitades, et sellist arvamust väljendavad sagedamini inimesed, kes piirkonnas ei ela. Samamoodi kõlas ka müüt: *„Narvas räägitakse ainult vene keeles ja Tallinnas ainult eesti keeles.“* Noored, kellel oli suhtluskogemusi Eesti eri paikadest, lükkasid selle oma kogemusele tuginedes ümber.

Eriti absurdseks pidasid kooliõpilased kuulujuttu, et *„Eestis tehakse trahvi vene keele kasutamise eest“* või *„avalikes kohtades ei tohi vene keelt rääkida“*. Nad rõhutasid, et räägivad igapäevaelus vene keelt ega ole selliste keeldudega kokku puutunud.

Samal ajal kõlas ka teine müüt, mis peegeldab loogikaviga: *„Kui vene keel täielikult ära kaotada, hakkavad kõik kohe eesti keelt rääkima.“* Osalejad nõustusid, et eesti keele oskus on vajalik, kuid rõhutasid, et seda saab saavutada ainult kvaliteetse õpetamise ja keelekeskkonna loomise kaudu. Paljud väljendasid kahtlust, kas *„meid kunagi peetakse omaks Tallinnas, Tartus ja teistes Eesti linnades“*, hoolimata keeleoskusest ja soovist integreeruda.

Mitmes rühmas kerkis esile müüt „*Nõukogude Liidu taassünnist*“ ja võimalusest „*Eesti liitumiseks uue Nõukogude Liiduga*“. Enamiku noorte jaoks jäid Nõukogude ajalugu ja temaatika aga kaugeks – millekski, mis on pärit kas õpikutest või vanemate inimeste juttudest. Seejuures kogesid nad raskusi teema tõlgendamisel: keda uskuda, kuidas eristada müüti tegelikkusest, kuidas hinnata ja suhestada vanemate ja kooliõpetajate hinnanguid.

Üldiselt võib öelda, et noored ei väldi rahvustevaheliste suhete teemat, kuid see kerkib arutelus harva esimesena esile. Kõige aktiivsemalt arutavad seda gümnasistid. Keele- ja rahvusküsimustega seotud sisu otsitakse harva sihipäraselt – see ilmub sotsiaalmeedia voos või seda arutatakse täiskasvanutega. Kuigi noored ei pea vanemat põlvkonda sageli just eriti meediapädevaks, jääb neilt kuuldud info meelde ja kujundab püsivaid arusaamu. Emotsionaalse värvinguga väiteid kontrollitakse harva tõepärasuse osas ning kriitiline suhtumine sellistesse narratiividesse areneb visalt.

SOTSIAALMAJANDUSLIK OLUKORD

Ida-Viru venekeelse noorsoo arusaama sotsiaalmajandusliku olukorra osas kujundab terve rida tegureid: ühiskondlikud meeleolud, perekondlik ümbrus ning ka sotsiaalmeedias populaarsust koguvad narratiivid. Piirkonna eri linnades korraldatud aruteluseminarid tõid esile mitmeid müüte ja stereotüüpe noorte seas, millest enamikku võib seostada nii Ida-Viru kui ka kogu Eesti sotsiaalmajandusliku olukorraga.

Arutelude analüüs näitas, et majandusteema pakkus kõige rohkem huvi – see kerkis praktiliselt alati ühena esimestest esile. See rõhutab teema tähtsust nii noorte kui ka nende perede igapäevaelus. Siin võib eristada kolme peamist alateemade rühma: üldised arusaamad Eesti majandusest, Ida-Viru majanduse seisukord ja noorte isiklikud arenguväljavaated.

Paljud rühmaaruteludes käsitletud teemad räägivad tugevalt juurdunud skeptitsismist ja pessimistlikust suhtumisest piirkonna ning kogu riigi arenguväljavaadetes, kuid lisaks sellele võivad need tunnistust anda piiratud ligipääsust usaldusväärsele teabele ning stereotüüpselt suhtumisest antud probleemi. Siin on oluline arvestada ka seda, et mõned noorte väljendatud arvamused võivad sõltuda arutelude toonist perekonnas, koolis, kohalikes sotsiaalmeediagruppides jne.

Paljudes rühmades kõlas arvamus, et Eesti majandus on sügavas kriisis. Ühe põhjusena toodi välja „*liiga suur abi Ukrainale*“. See narratiiv ringleb aktiivselt sotsiaalmeedias ja igapäevastes vestlustes, tugevdades ideed, et „*valitsus peab esmalt hoolitsema omade eest*“. Seejuures teavad noored harva, et absoluutarvudes moodustab Ukraina toetamise kulu vaid väikese osa eelarvest ega mõjuta peaaegu üldse sotsiaalkulusid.

Eriline müüt oli endise peaministri Kaja Kallase süüdistamine „*majanduse kokkuvarisemises*“. Üldse kõlas sageli negatiivne suhtumine Reformierakonda. Noored kordasid pinnapealseid politiseeritud hinnanguid, unustades nii pandeemia

mõju kui ka eelnevad majandustsüklid. See viitab kriitilise mõtlemise oskuse puudumisele ja nõrgale arusaamisele põhjuse ja tagajärje seostest.

Terava teemana kerkis esile maksusüsteem. Arvamused taandusid väiteks: „*Maksud Eestis tõusevad, kuid palgad ja pensionid on madalad.*“ Tõenäoliselt omandavad noored sellise hoiaku täiskasvanutelt. Harva kõlasid vastupidised argumendid — näiteks kõrgetest palkadest IT-sektoris —, kuid need ei tekitanud rühmades resonantsi. Vastupidiselt äratasid aga suuremat usaldust lood kaevuritest ja energeetikutest, keda osalejad isiklikult tundsid. Arutleti ka arvamuse üle, et „*riik toetab väikeettevõtlust vähe*“, mis peegeldab taas maakonna elanike kõikidele vanuserühmadele iseloomulikku paternalistlikku hoiakut.

Ida-Virumaad tajuvad noored piirkonnana, kus on madalad palgad, suur tööpuudus ja olematud väljavaated. Lause „*Ida-Viru on Eesti kõige vaesem maakond*“ kõlas korduvalt. Kuigi mõnikord mainisid osalejad positiivseid näiteid — näiteks õpetajate lisatasusid, tehnoloogiaparkide rajamist, töövõimalusi politseis ja päästeteenistuses —, kõlasid need arglikult ega muutnud arutelude üldist tooni.

Samuti vaadeldi Venemaaga majandussidemete kaotamise küsimust. Mõne osaleja arvates kahjustab see tugevalt kohalikku ettevõtlust. Samal ajal tajutakse nn rohepöörde mõju peaaegu eranditult negatiivsena. Osalejad rääkisid sageli suurettevõtete sulgemisest ja kaevanduste töö peatsest lõpetamisest, väites, et see „*tapab tööstuse*“. Ekspertide hinnangul on see hirm suuresti tingitud ärevusest perekondades.

Eksisteerib ka müüt, et Euroopa Liidu vahendeid „*raisatakse Eestis*“. Samas ei osanud noored tuua näiteid konkreetsetest programmidest või projektidest, mida piirkonnas ellu viiakse — vaatamata sellele, et need tõesti olemas on.

Oma isiklikku tulevikku seostasid noored peamiselt kolimisega. Paljud nimetasid Ida-Virumaad „*elu tupikuks*“, uskudes, et korralik haridus ja karjäär on võimalik vaid Tallinnas, Tartus või välismaal – kõige sagedamini mainiti Põhjamaid. Kõlas ka müüt, et „*Eesti on suur küla*“, mis sümboliseerib usaldamatust riiklike võimaluste vastu ja võib-olla ka huvi taastada sidemed Venemaaga.

Lõpuks arutati narkootikumide teemat — eriti Kohtla-Järvel ja Jõhvis. Mõned osalejad jagasid konkreetseid lugusid tutvavatest, kes on kokku puutunud sõltuvusprobleemidega. See teema rõhutas üldist heaolutunde puudumist.

Kõik eeltoodud näited viitavad Ida-Viru venekeelse noorsoo teravale teadmiste nappusele, kriitikameele lünklikkusele info vastuvõtmisel ja positiivsete arengustsenaariumide puudumisele. Väljakutsete ületamiseks on vaja tutvustavaid ja harivaid algatusi, arutelusid piirkonna tulevikuvõimalustest ning Eestis ja eriti Ida-Virus saavutatavate positiivsete edulugude tutvustamist noortele.

ENERGEETIKA JA ÖKOLOOGIA

Eesti energiatööstuse tajumine Ida-Viru venekeelsete kooliõpilaste seas on tihedalt seotud kohaliku kontekstiga – eelkõige piirkonna sõltuvusega põlevkivitööstusest ja nn rohepöörde aktuaalsusega. Kuigi energeetika teema kerkis aruteludes harvemini esile kui üldised majandusküsimused, tekitas see noortes tugevaid emotsionaalseid reaktsioone. Seda seletab asjaolu, et paljud pered on otseselt või kaudset seotud põlevkivi kaevandamise, töötlemise ja elektrienergia tootmisega.

Kõige levinum narratiiv oli: *„Põlevkivi väärtus langeb peagi, kaevandused suletakse ja kogu piirkond jääb tööta“*. Sellist arvamust saatis ärevus ning väljapääsmatuse ja alternatiivide puudumise tunne. Osalejad märkisid, et *„rohelist üleminekut eikuhugi“* tajutakse pigem ohu kui võimalusena. Peaaegu keegi noortest ei maininud ümberõppeprogramme ega energiatööstuse töötajate toetamise projekte, vaatamata sellele, et niisugused meetmed juba toimivad.

Teine populaarne müüt puudutas elektrienergia hindu. Paljud kooliõpilased väitsid, et *„Eestis on Euroopa Liidu kalleim elekter“*. Seda narratiivi levitavad aktiivselt täiskasvanud ja meedia ning noored võtavad seda faktina. Kõlas ka mõte, et *„kui poleks rohepööret, oleks kõik odavam ja põlevkivijaamad töötaksid edasi“*. Kuid enamik osalejaid, sealhulgas 18-aastased gümnasistid, ei teadnud, kuidas toimib ühtne energiaturg või CO₂ heitkoguste kvoodisüsteem.

Oluline on, et vaatamata ärevusele oli suhtumine taastuvenergiasse üldiselt positiivne. Kui räägiti ökoloogiast, mainisid kooliõpilased kõige sagedamini halba õhu ja vee kvaliteeti. Kuid keegi ei sidunud keskkonnaprobleeme põlevkivitööstuse tegevusega, mis viitab keskkonnamõtlemise killustatusele.

Täiendavat huvi tekitas teema võimalikust tuumaelektrijaama ehitamisest piirkonnas. Arutelu toimus kuulujuttude vormis: *„Räägitakse, et Sillamäele hakatakse ladustama kõiki ohtlikke jäätmeid“*, kuid osalejad ei osanud täpsustada, millistest ainetest täpselt jutt käib ja kust see info pärineb.

Seega määravad Ida-Viru venekeelse noorsoo suhtumist energeetika ja ökoloogia küsimustesse mitmed püsivad müüdid, hirm töökohtade kadumise ees, piiratud info

reformide kohta ning nõrk seos kohalike keskkonnaprobleemide ja piirkonna tööstusmudeli vahel. Üldiselt piirdus keskkonnateemade arutelu peamiselt konkreetsete kohalike probleemidega, mis rõhutab osalejate kitsast vaadet keskkonna- ja kliimaväljakutsetele. See rõhutab vajadust teha süsteemset selgitustööd ning kaasata kooliõpilased energiaülemineku ja teiste sellega seotud reformide kontekstis Ida-Virumaa tuleviku aruteludesse.

KOHALIKUD VALIMISED 2025

2024. aasta seminaridel arutasid Ida-Viru venekeelsed kooliõpilased valimistel osalemise teemat. Eestis on kohalikel valimistel hääleõigus 16-aastastel ja vanematel kodanikel ja alalistel elanikel. Enamik seminaridel osalenutest kuulus sellesse vanusegruppi või oli sellele lähedal ning oli üldiselt valimisõigusest teadlik.

Samuti teadis märkimisväärne osa noortest poliitilisest kavatsusest jätta kohalikel valimistel hääleõigusest ilma Venemaa ja Valgevene kodanikud, mida 2024. aastal ühiskonnas aktiivselt arutati ning mis jõudis 2025. aastal parlamendi menetlusse. Siiski ei tekitanud küsimus osalejates suurt muret, kuna enamikul neist on Eesti kodakondsus ning nad ei kuulu võimalike piirangute alla.

Huvitav on, et hoolimata õiguste tundmisest, oli kooliõpilaste valmisolek hääletada madal. Eri rühmades ütles 50% kuni 67% noortest, et nad ei kavatse osaleda 2025. aasta oktoobris toimuvatel valimistel. Argumendid olid sarnased: *„niikuinii ei muutu midagi“*, *„ma ei tea, kelle poolt hääletada“*, *„kohalikul tasandil ei otsustata midagi, kõik tuleb Tallinnast“*. Seejuures avaldas maksimaalselt 42% osalejatest mõnes rühmas valmisolekut kasutada valimisõigust. Kuni 27% kooliõpilastest ei osanud oma vastust määratleda. Selline ebakindlus viitab madalale motivatsioonitasemele ja vähesele arusaamisele kohaliku omavalitsuse rollist piirkonna elus.

Tähelepanuväärne on, et arutelude käigus oskasid osalejad kõigis maakonna linnades nimetada kohalike linnapeade ja teiste silmapaistvate poliitikute nimesid. See tähendab, et põhiteadlikkus kohalikust poliitikast on olemas, kuid see ei arene aktiivseks kodanikupositsiooniks.

Üldiselt näitavad arutelude tulemused, et Ida-Viru venekeelse noorsoo poliitilise kaasatuse tase on madal. Põhjusena võib nimetada piiratud meediapädevust, sotsiaal-psühholoogilist apaatiat, usalduse puudumist riigiasutuste ja otsustajate vastu, samuti poliitiliste protsesside hindamise oskuste puudumist. See rõhutab vajadust haridusprogrammide järele, mis on suunatud demokraatia toimetehhanismide, valimisosaluse väärtuse ja kodanikuvastutuse mõistmise arendamisele.

Kokkuvõte

Aruteluseminaride sarja hindamise üldised järeldused põhinevad põhjalikel vaatlustel ja süvaanalüüsil, mille eksperdid viisid läbi juhitud arutelude, meeskonnatöö, individuaalsete ja grupimõtiskluste, osalejate tagasiside ning küsimuste-vastuste voorude käigus. Ekspertide poolt välja töötatud metoodika osutus mitmes mõttes tõhusaks:

- noorte praktilise teadlikkuse tõstmine kognitiivsete lõksude ja valeinfo seotud ohtude osas;
- vaenulike ja ohtlike narratiivide põhiliste omaduste tutvustamine noortele;
- info kontrollimise põhimõtete ja kasulike tööriistade tutvustamine;
- meediapädevuse lünkade ja tugevate külgede tuvastamine;
- levinumate sotsiaal-poliitiliste väärarusaamade ja ekslike ettekujutuste analüüs;
- vandenõuteooriate põhijoonte väljaselgitamine;
- arutelu faktipõhisel perspektiivil põhineva juhtimislähenemise eelistest;
- tuleviku planeerimise ajaliste, temaatiliste ja sisuliste piiride laiendamine.

Ekspertide hinnangul võivad temaatilised seminarid ja töötoad toimida stimuleeriva faktorina kriitilise mõtlemise arendamisel ning kognitiivsete muutuste käivitamisel noorte seas nii info tarbimise kui ka sellele järgnevate tegevuste osas, tugevdades nende narratiivset pädevust. Saadud kogemuse põhjal teatas enamik noori tagasisidevoorus, et nad mõistavad paremini põhjuslikke seoseid teadmatusest tingitud arvamuste, ekslike hinnangute ja negatiivsete tagajärgede vahel elus. Siiski on oluline arvestada, et noorte narratiivse pädevuse arendamisele suunatud üritused on lootustandvad, kuid **ilma pideva tugevdamiseta võib nende mõju nõrgeneda**. Uuringud rõhutavad vajadust paremini integreeritud, korduvate ja kohanduvate lähenemiste järele, mis ühendavad praktilised ülesanded ja mitmesuguste

tööriistade kasutamise, et soodustada pikaajalist kokkupuudet usaldusväärse infovooga.⁸

Kui eraldi välja tuua **narratiivsed riskivaldkonnad**, siis eespool kirjeldatud teemaplokid moodustavad struktureeritud segu mitmetest sotsiaalsetest, kultuurilistest ja psühholoogilistest hoiakutest, millest osa:

- põhineb tegelikel probleemidel (näiteks ebavõrdsuse ja ebaõigluse tunne, keelebarjäär, piirkonna mahajäämus);
- on tugevalt mõjutatud müütidest, kuulujuttudest, hirmudest ja valeinfost;
- levitatakse sihipäraselt ühiskonna polariseerimise ja riigi usalduse õõnestamise eesmärgil.

Väljendatud arvamustes täheldati viiteid **vandenõuteooriatele ja tehnoloogiafoobiale**. Levinud on müüdid totaalset kontrollist, ülivõimsast tehnoloogiast ning hirmud teaduse ja tehisintellekti ees (*„TI vallutab maailma“, „koroonaviirus on ameeriklaste loodud elanikkonna kontrolliks ja kiibistamiseks“, „globaalne soojenemine on väljamõeldis, millel puuduvad tõendid“*). Need narratiivid kaasnevad sageli teadusevastaste vaadetega ning ärevushoiakutega uute tehnoloogiate suhtes.

Mõnikord oli märgata teatud usaldamatust **ametlike allikate suhtes ning suundumust pöörduda alternatiivsete või marginaalsete infoallikate poole**. See kaasnes selge põlvkondliku lõhega infootsingus (*„Me otsime infot veebist, mitte ei küsi vanematelt ega õpetajatelt“*). Taolised hoiakud õõnestavad traditsiooniliste haridusasutuste ja meedia autoriteeti. Eraldi ilmses pingestatus **traditsiooniliste ja kaasaegsete sotsiaalnormide vahel, eriti soo, identiteedi ja moraali küsimustes** — näiteks seoses LGBT-kogukonna õigustega. Sellised teemad toovad esile polariseerunud reaktsioone, soodustavad lõhet põlvkondade vahel ja tugevdavad kultuurilise ebastabiilsuse tunnet.

Regulaarselt esines **rahvusvahelise poliitika manipuleerivaid tõlgendusi**, kus välismaist mõju (enamasti USA-d või nn kollektiivset Läänt) kujutati kõikide kohalike probleemide allikana (*„USA teenib maailmasõdadest kasumit“, „me andsime Ukrainale 2 miljardit eurot – nüüd pole Eestis raha“*). Niisugused narratiivid on

⁸Nygren, T., & Efimova, E. (2025). Investigating the long-term impact of misinformation interventions in upper secondary education. *PLOS ONE*, 20(7), e0326928. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0326928>

ohtlikud, sest loovad lihtsustatud ja süüdistava maailmapildi ning juhivad tähelepanu probleemide sisemistelt või keerukatelt põhjustelt kõrvale.

Mitmed mõtteavaldused peegeldasid sügavat **skeptitsismi poliitiliste institutsioonide suhtes ning jõuetuse tunnet** (*„poliitikud hoolivad ainult oma huvidest“, „Ida-Virus pole mõtet hääletada“, „veebihääletus on valitsuse kasuks manipuleeritud“, „kapo arreterib ebalojaalseid“*). Selline häälestus võib õõnestada osalemist kodanikuelus, soodustada apaatsust ja poliitilisest osalusest loobumist.

Märkimisväärne osa narratiividest puudutas **identiteeti, marginaliseerumist** ja venekeelse vähemuse **kultuurilist võõrandumist** Eestis (*„Jõhvi koolist visati üks tüüp vene keele pärast välja“, „venelastele on tee õigusteaduskonda suletud“*). Siin on oluline eristada tegelikke probleeme (ebapiisav toetus keeleõppes, piirkondlik ebavõrdsus) ning narratiive, mis kasutavad ära tajutud (aga tegelikult olematut) süsteemset diskrimineerimist ja „edu keelamist“. See on seotud eksliku arusaamaga piiratud ligipääsust kvaliteetsele haridusele ja erialasele arengule (*„venelastel puuduvad loomevõimalused“, „sport on ainus tee läbi murda“*).

Noored rääkisid tihti **sotsiaalmajanduslikest muredest** ja ebavõrdsusest. Majanduslikud narratiivid rõhutasid tulevikuväljavaadete puudumist, kasvanud sotsiaalset ärevust ning ebaõigluse tunnet (*„siin on tulevikku ainult IT-spetsialistidel“, „ettevõtted Eestis koondavad töötajaid – inimesed lahkuvad“, „töötus kasvab Ida-Virumaal“*). Tajutud ebaõiglus ressursside ümberjaotamisel tugevdab tunnet, et poliitilise keskuse jaoks jäävad kaugeks piirkonna elanike tegelikud vajadused (*„hiiglaslik abi Ukrainale vaesuse taustal Eestis“*).

Kirjeldatud probleemsed riskinarratiivid on **sotsiaalse taju markerid**, mis võivad viidata:

- usalduse puudumisele ametiasutuste, avaliku elu tegelaste ja poliitiliste otsuste vastu;
- psühholoogilise haavatavuse ja eraldatuse tunde;
- osaluse ja oma huvide esindatuse puudumisele ühiskonnas.

Mõned hoiakud väärivad konstruktiivset tähelepanu, kuna peegeldavad tegelikku tasakaalutust, teised aga vajavad ümberlükkamist ja paljastamist kui eksitavad või

kahjulikud müüdid, et kujundada **kognitiivne immuunsus** sellise negatiivse mõju vastu.

Ida-Viru venekeelsete kooliõpilaste arvamuste, ettekujutuste ja hoiakute analüüs võimaldab välja tuua mitmeid olulisi suundumusi, millele on oluline pöörata tähelepanu, et tõhusalt vähendada infopsühholoogiliste manipulatsioonide ohvriks sattumise riski.

Esiteks näitab aruteludes domineeriv sotsiaalmajanduslike teemade rõhutamine nende otsest tähtsust venekeelse noorsoo ja perede igapäevaelus. Kooliõpilased vahendavad aktiivselt negatiivseid narratiive, mis on seotud hindade tõusu, madalate palkade, karjäärivõimaluste puudumise ning ELi vahendite ebaefektiivse kasutamisega.

Teiseks ilmnevad noorte aruteludes geopoliitika ja julgeoleku teemadel puudujäägid teadmistes kaasaegsete ülemaailmsete ja piirkondlike protsesside kohta ning esineb teatav usaldamatus riigiasutuste ja poliitiliste protsesside suhtes, mis nõuab formaalse ja mitteformaalse õppe programmide ümbermõtestamist, kaasates neisse narratiivse pädevuse koos tahkudega teemadest nagu kognitiivne julgeolek, ühiskondlik vastupidavus ja säilenõtkus, demokraatia ja kodanikualgatused.

Kolmandaks tajub venekeelne noorsugu keele- ja rahvustevaheliste suhete küsimusi pigem politiseeritud meediakäsitluse kui isikliku rühmadevahelise suhtluse kaudu, mida valdkonnaülese püsiva sideme ja erialaste suhete loomiseks väljaspool harjumuspärast ükskeelset ringkonda sageli napib.

Neljandaks tekitab sotsiaal-psühholoogiliselt ebamäärane eneseteadvus ja tõrjutuseoht Ida-Virumaa venekeelsele noorsoole täiendavaid väljakutseid isiksuslikul ja erialasel arenguteel, kuna vale- ja väärinfo kättesaadavus ja suur faktimaht soodustavad näilise truuduse tekkimist nende suhtes, kes lubavad lihtsaid ja kiireid lahendusi ilma keerulisi küsimusi esitamata.

SOOVITUSED

Oluline on meeles pidada, et haavatavus avaldub eriti ebakindlate perioodide ajal, kui tekib kuuluvuskriis, puuduvad stabiilsed tugipunktid, stressitase on kõrge ja esineb traumaatilisi kogemusi. Samuti on märgatav vähene kriitilise mõtlemise harjumus. Kõike eelmainitut võib Ida-Virumaa venekeelsete noorte seas mingil määral täheldada. See ajendas eksperte andma mõningaid soovitusi, kuidas olukorda keskmises ja pikaajalises vaates parandada.

1. Infokeskkonna parendamine

Vaja on välja töötada haridusprogrammid, mis selgitavad olulisi poliitilisi, majanduslikke ja sotsiaal-psühholoogilisi protsesse noortele arusaadaval viisil. Siia võivad kuuluda sotsiaalmeedia sisuloome, avalikud debadid, õppekäigud, interaktiivsed seminarid ja multimeedia projektid, mis aitavad luua mõttelist rikkust ning kujundada objektiivset arusaama tegelikkusest, riskidest ja võimalustest.

2. Tõhus kommunikatsioon arenguvõimaluste kohta

Oluline on aktiivselt rääkida võimalustest, mida avavad uued tehnoloogiad ja uued investeeringud eri valdkondades, et noored näeksid näiteid piirkonna ja riigi üldisest edukast kohanemisest uue reaalsusega. See aitab ka vähendada lootusetuse tunnet ning tugevdada piirkonna positiivset mainet. Üritused võivad hõlmata kohtumisi kohalike ettevõtjatega, ekskursioone nüüdisaegsetesse ettevõtetesse, stipendiumiprogramme aktiivsetele noortele ning samuti praktikaid innovatsiooniinkubaatorites.

3. Avatud platvorm aruteludeks ja kaasamiseks

Rahutul ajal on oluline kuulata ja püüda mõista erinevate vaatenurkadega inimesi, see aitab toetada kriitilist mõtlemist ja rikastab kogemust ning võimaldab olulistele teemadele eristavalt läheneda. Tähtis on aktiivselt kaasata venekeelseid noori usalduse loomise abinõude väljatöötamisse mitmes vormis koostöö kaudu, mis on suunatud ühise sotsiaalmajandusliku heaolu loomisele Eestis.

Avatud ühiskondliku dialoogi kaudu saab püüda lahendada probleemi, kus juba vabas Eestis sündinud venekeelne noorte põlvkond on vananenud kategooriate psühholoogilises pantvangis, rääkides oma identiteedist mitte kodaniku seisukohalt, vaid tuginedes üksnes etnolingvistilistele tunnustele. Teisisõnu peab Eesti-kuuluvus hõlmama nende vaimsel tajukaardil mitte ainult sünnikohta ja riigikeele valdamist, vaid ka **sügavat kaasatust ühiskonna kultuuriliste ja demokraatlike väärtuste aktiivsesse edendamisse**. Narratiivne pädevus aitab sügavamalt teadvustada oma väärtusorientiire ja suhelda inimestega, kes neid jagavad, vähendab sotsiaalset killustatust ning loob uut tüüpi kodanikukuuluvuse, leevendades hirmu ja ärevust ning vähendades haavatavust infopsühholoogiliste manipulatsioonide suhtes.

Riikliku julgeoleku ja ühiskondliku säilenõtkuse seisukohalt tõstab toetus **venekeelse noorsoo Eesti-meelse, euroopaliku ja demokraatliku enesemääratluse kujunemisele** edukaks eluks vajalikku tervet enesekindlust, luues seeläbi Eestile veel ühe **kognitiivse eelise**, mis põhineb isiklike tugevate külgede teadvustamisel ja kasutamisel ning ennetaval seisukohal, kus kaitstakse ühiseid väärtusi.

ISBN 978-9908-9709-2-9 (PDF)

RIIGIKAITSE JA JULGEOLEKU TEADMISKESKUS
KAITSEN.EE